

Vliegenoverlast

Waar in de zomer de landbouwhuisdieren zijn, daar zijn ook de vliegen. Vliegen veroorzaken onrust bij dieren en enkele soorten zijn zelfs levensbedreigend. Welke vliegen geven de meeste overlast en hoe kun je die het best bestrijden?

MAURITS BOSGOED, dierenarts bij DAP Vaassen

Veel middelen werken maar (zeer) beperkt tegen vliegenoverlast.
FOTO: MAURITS BOSGOED

Pijnlijke ziekmaker bij schaap, konijn, hond: de groene vleesvlieg

De groene vleesvlieg (*Lucilia sericata*) is net iets groter dan de huisvlieg en heeft een opvallende groene kleur. Hij is nog maar enkele decennia bekend in Nederland en werd het eerst bij schapen gezien. De groene vleesvlieg veroorzaakt myiasis wat inhoudt dat de gastheer levend opgegeten wordt. Nu zien we deze ziekte ook veel bij konijnen, kippen, honden en katten en zelfs in de hoeven van paarden.

Myiasis bij het schaap

Daar waar de larven toeslaan, ontstaat een enorme jeuk en pijn. Dieren zonderen zich af en staan te kwispelen (schapen) of worden sloom en komen niet meer eten (konijn). Afhankelijk van hoeveel eitjes er gelegd zijn, kan het voor de gastheer al binnen 48 uur dodelijk zijn. Vooral konijnen sterven al snel door de heftige huidontsteking die erbij gepaard gaat. Zo zie je vaak bij het relatief op tijd doden van de maden, die een flink stuk huid hebben opgevreten, dat de konijnen na een dag alsnog sterven.

De cyclus in onze omgeving

In april worden de eerste vliegen actief uit de poppen die in de grond overwinterd hebben. Op een levend dier worden de eitjes gelegd. Bij voorkeur bij een nat broeierig deel van het dier (vastgekoekte urine en

mest), maar ook bij volledig schone dieren wordt dit gezien.

Al na enkele uren na het leggen van de eitjes komen ze uit, maar de maden eten nog niet van de huid. Pas na de eerste vervelling beginnen ze te eten van de huid en spieren. Uiteindelijk zullen ze als pop van de gastheer afvallen en dan na ongeveer een week een vlieg worden.

De cyclus van eitje tot vlieg duurt bij 15 graden ongeveer een maand, maar bij hogere temperaturen maar 11 dagen.

Wanneer de tweede generatie uit de poppen op de grond uitkomen, leggen ze hun eitjes bij voorkeur weer op de oude wond wat ook andere vleesvliegsoorten aantrekt. Honderden tot duizenden maden zorgen ervoor dat de gastheer binnen een paar dagen dood is.

Bestrijding (curatief)

In eerste instantie moeten de maden gedood worden. Diazinon (neocidol) wordt sterk verdund en in de omgeving waar de maden zich bevinden aangebracht. Dit hoeft geen grote hoeveelheid te zijn. Als de maden en volwassen vliegen ook maar iets in aanraking komen hiermee, sterven ze snel. Afhankelijk van hoe groot de wond is zal er ook een wondbehandeling, al dan niet met antibioticum, gestart moeten worden.

Bestrijding (preventief)

Daar waar al maden actief zijn, trekt het meer vliegen om eitjes te leggen. Vaak controleren van de kudde voorkomt dus een grote infectie. Vastgekoekte ontlasting die broeit op de vacht trekt vliegen aan. De vacht schoon en kort houden maakt een dier minder aantrekkelijk voor de vlieg. Staarten van schapen werden voorheen mede om deze reden gecoupeerd. Aangezien bij de meeste rassen dit couperen nu verboden is, is er succesvol gefokt op kortere en onbewolde staarten, waardoor de 'broek' schoon blijft. Konijnen die in een buitenhok worden gehouden kunnen beschermd worden met vliegenwerend gaas. Vaak controleren blijft het belangrijkste. Dit maakt het verschil tussen het opsporen van een eventuele vroege infectie of een paar dagen te laat zijn als er al een grote, dodelijke infectie gaande is. Wanneer we een grote kudde schapen optimaal willen beschermen, ontkom je eigenlijk niet aan het gebruik van chemische middelen. Dicyclanil (Clik®) is het beste chemische middel dat het langst werkt. Door de dieren hiermee te baden, zijn ze 16 weken beschermd. Diazinon (Neocidol®) doodt luizen, teken, mijten en vliegen. Als het gebruikt wordt als preventie, is er een werkingsduur van 6 weken.

Myiasis bij het schaap.

FOTO: MAURITS BOSGOED

De meest bekende 'onruststoker' is de huisvlieg, die niet alleen bij het vee maar ook bij onszelf overlast veroorzaakt door te kriebelen op onze huid en te poepen op bijvoorbeeld onze mooie witte muren. Wij pakken dan de vliegenmepper of plaatsen horren, maar voor onze buiten gehouden huisdieren zit er niets anders op dan te zwaaien met de staart of hard weg te rennen, wat de vliegen hoogstens een paar seconden weghoudt. Vliegen veroorzaken erg veel onrust en overlast, vooral als ze met grote aantallen zijn. En enkele soorten zijn zelfs levensgevaarlijk. Over welke vliegen hebben we het, wat is hun cyclus en waar planten ze zich voort? En hoe kunnen we ze proberen te bestrijden? In dit overzicht staan de grootste lastpakken voor de dierhouderij.

De huisvlieg (*Musca domestica*)

Dit is de bekendste vlieg en hij komt ook veel in huizen voor. Deze vlieg geeft vooral bij onszelf irritatie door te kriebelen en

zeker als zij er met vele duizenden tegelijk zijn. Ze irriteren enorm als ze op de huid en bij de ogen gaan zitten. Zwaaien met de staart en oren, veel schudden met de kop

Veel middelen tegen insecten werken óf heel kort óf niet voldoende

producten (melkimmers) en materialen te bevuilen. Deze vlieg kan samen met de stalvlieg veel overlast geven bij koeien en paarden, zowel op stal als in de weide,

en onrust verraden de aanwezigheid van dit insect. Deze vlieg kan samen met andere vliegsoorten ook zomerwrang (mastitis) bij koeien overbrengen.

Plaaggeesten van het paard: paardenhorzel en hertenluisvlieg

De paardenhorzel

De paardenhorzel (*gastrophilus intestinalis*) leeft maar kort als volwassen vlieg. In deze tijd paren ze en leggen de vrouwtjes de eitjes op de benen van de gastheer welke worden opgelikt door het paard. In de mond, maag en darmen doorstaan de larven verschillende stadia om vervolgens in het voorjaar als pop in de mest in de omgeving te komen.

Verschijnselen

De meesten zullen niet weten hoe de vlieg er zelf uitziet, maar herkennen ze hun aanwezigheid vooral door de witte vastgekleefde eitjes in de vacht. Het leggen van de eitjes gebeurt al vliegend, waarbij met het ritmisch landen op de haren, telkens een eitje wordt achtergelaten. Hier reageert het paard nauwelijks op. Wanneer er echter vele poppen aanwezig zijn in het maagslijmvlies, kunnen paarden serieuze verteringsklachten krijgen en sterk vermageren.

Bestrijding

De bestrijding is met name gericht op de eitjes en de larven. De eitjes zitten goed vast aan de haren. Met een mesje kunnen deze eraf geschraapt worden. Maar door het paard in het najaar goed te ontwormen, komen alle horzelpoppen los en met de mest naar buiten.

De hertenluisvlieg

Dit wat vreemde insect wordt nog niet zo lang in Nederland gezien en is vanuit België en

In de mest worden larven van de paardenhorzel aangetroffen.

FOTO: MAURITS BOSGOED

Frankrijk ons land binnengekomen. Regionaal wordt hij veel gezien in de buurt waar veel (edel)herten zijn.

Verschijnselen

De vlieg gaat vaak bij de anus of op de uier zitten, wat het paard goed merkt. Heel onverwachts kan hij dan gaan stampen en trappen. De vlieg kan niet goed vliegen en rent over de huid van zijn gastheer.

In het vrouwtje ontwikkelt zich per keer één enkele larve. Voor de verpopping verplaatst

het vrouwtje de larve in de vacht, of op de plek waar gastheren slapen. Als hij volwassen is zoekt hij een gastheer en gaat hij op zoek naar bloed.

Bestrijding op het dier

Bestrijding is lastig. Maar met pour-ons met de werkzame stof deltamethrin (Butox®) mijden deze dieren hun gastheer aardig, en voor kortere periodes zijn er insectenwerende sprays.

Bestrijding huisvliegen

Ze leggen hun eitjes in mesthoudend stro (potstal of mesthoop) of in ons huisafval in de vuilnisbak. Deze eitjes kunnen onder ideale omstandigheden al na 8 uur uitkomen. Na een kleine week worden het poppen en een paar dagen later zijn het vliegen geworden. Uit één vrouwtje kunnen (in theorie) in 5 maanden 5,6 biljoen nakomelingen ontstaan. Bestrijden gebeurt in de praktijk vooral met plakstrippen en lokplaten. Ook wordt de cyclus doorbroken door in de potstallen met madendodende middelen te werken, vaker uit te mesten en de dieren schoon te houden.

Verder hebben vliegen een hekel aan tocht; een goed geventileerde stal zorgt voor minder vliegen.

Voorkomen dat ze op de dieren gaan zitten, is een andere mogelijkheid. Hiervoor zijn spuitbussen op de markt met pyrethrinen en piperonybutoxide (Veerust®). Een nadeel is dat deze middelen zeer frequent, om de 4 uur, op het dier gespoten moeten worden.

Ook zijn er oorflappen voor het rund verkrijgbaar, die ook gebruikt worden bij paarden (in de manen), en 4 maanden vliegen weren.

enorm beschadigd raken. Ook houdt het bij paarden zomerecezem in stand.

Bestrijding stalvliegen

De eitjes worden in broeiend hooi, mest of op hout gelegd wat eigenlijk altijd wel aanwezig is in de omgeving van hun gastheren. Net als bij de huisvlieg, kunnen hun aantallen met dezelfde snelheid enorm groot worden. De bestrijding is vergelijkbaar met die van de huisvlieg. Omdat deze vliegsoort de gastheer echt nodig heeft en een nog grotere irritatie en zelfs beschadigingen geeft, is het voorkomen dat ze op het vee komen nog belangrijker.

De daas (meerdere soorten)

Er zijn veel verschillende dazensoorten in Nederland, maar de bekendste is de regendaas. Het is een grote vlieg met relatief grote ogen. Deze vlieg heeft als doel bloed te krijgen van zijn gastheer en doet dit door deze te bijten. Zijn gastheren herkennen de vlieg en zullen al snel op de vlucht slaan als ze hem zien. Omdat de daas erg gericht is op zijn prooi, kan hij deze met een grote snelheid tot wel een kilometer blijven achtervolgen (bijvoorbeeld een mens op de fiets). Hierdoor geeft de daas enorm veel onrust en kunnen dieren zelfs lange tijd

De bestrijding is er vooral op gericht te voorkomen dat de in de omgeving aanwezige dazen de gastheer bereiken. De welbekende dazenvallen waarvan de dazen denken dat het een gastheer is, vangen een groot deel weg. Verder zullen medicamenteuze middelen als sprays, oorflappen en pour-ons het minder aantrekkelijk maken om op de gastheer te landen.

Bedreiging voor het dierenwelzijn

Vliegen en dazen zijn een serieuze bedreiging voor het welzijn en zelfs de gezondheid van de in weilanden gehouden dieren. Daar waar het de farmaceutische industrie goed gelukt is vlooien en teken bijvoorbeeld bij de hond en kat te bestrijden, blijkt het geheel weren van de (in dit geval dagactieve) insecten erg lastig. Er zijn middelen die of kort (enkele uren) goed werken of middelen die lang, maar zeker niet afdoende effect hebben.

Het beste is te zoeken naar oplossingen in combinatie met maatregelen: dus een goede hygiëne op het dier en in de stal, goede ventilatie, lokstoffen en insectendodende middelen en bij paarden op het land variaties van vliegdekens. §

De daas kan zijn prooi met grote snelheid achtervolgen

Verschillende pour-ons verminderen het aantal vliegen ook sterk en moeten ongeveer om de week worden aangebracht. Bij paarden zijn de meest effectieve manieren: kunstmanen, een vliegenkap of gehele vliegdekens.

De stalvlieg (*Stomoxys calcitrans*)

De stalvlieg lijkt qua uiterlijk en levenscyclus sterk op de huisvlieg. Maar deze vlieg heeft bloed nodig van dieren om tot eierproductie te komen. Daarvoor steekt hij met zijn naar voren stekende palpen door de huid. We zien ze vooral bij runderen en paarden, maar ook op de oren van varkens en (op de boerderij levende) honden. De oren van de honden kunnen hierdoor

niet aan eten toekomen als er grote aantallen aanwezig zijn. Doordat dazen een kleine bloeding veroorzaken, trekt dit andere vliegen aan die dit bloed weer opzuigen. Daarom zie je vaak groepjes huis- en stalvliegen rondom een daas op een paard zitten.

Bestrijding

Dazen komen voor in een enigszins vochtige omgeving waar naast zon ook schaduw is. Dit zijn vooral bermen en moerassige weilanden. De eitjes komen uit op de grond of op rottende planten en de larven voeden zich met andere insecten. Pas als het warm en zwel is, ontpoppen de larven zich en tref je vliegende dazen aan.

De grootste lastpakken voor de dierhouderij

Naam: huisvlieg/kamervlieg

Bekend van: de 'gewone' vlieg in huis

Overlast bij: mens, varken, paard en rund

Meest bestreden met: plakwanden, plakrollen, oorflappen, ventilatie, spray

Naam: stalvlieg

Bekend van: stekende vlieg die lastig weg te jagen is en vaak op de benen steekt

Overlast bij: in stallen van varkens, runderen en paarden

Meest bestreden met: plakwanden, plakrollen, oorflappen, ventilatie

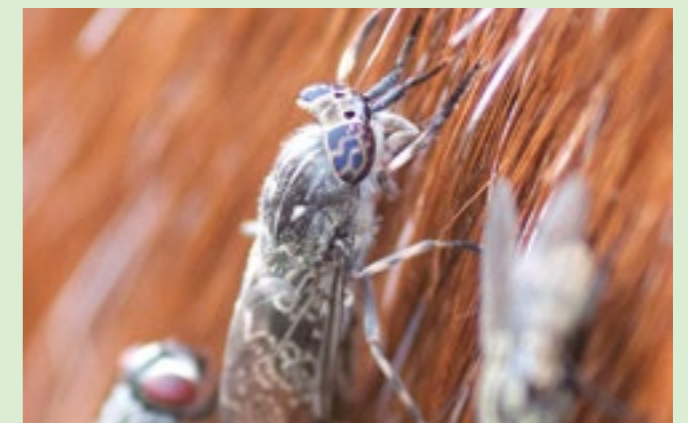

Naam: groene vleesvlieg

Bekend van: maden bij levende dieren

Overlast bij: schaap, konijn, pluimvee

Meest bestreden met: preventief: baden, curatief: madendodende middelen

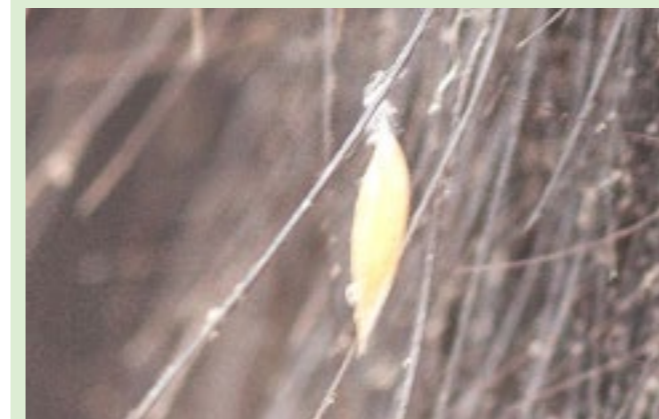

Naam: daas

Bekend van: grote stekende vlieg bij paard of bij (zwem)water

Overlast bij: paard, schaap en rund

Meest bestreden met: pour-on, spray en dazenvall

Naam: paardenhorzel

Bekend van: eitjes op de paardenbenen

Overlast bij: paard

Meest bestreden met: eitjes verwijderen en ontwormen in het najaar

Naam: hertenluisvlieg

Bekend van: irritatie en paniek bij paarden

Overlast bij: paard, hert

Meest bestreden met: pour-on